

Eva Garcia i Lluelles

Llicenciada en Dret i ADE
per la Universitat
Autònoma de Barcelona,
professora col·laboradora
de la Universitat d'Andorra

Eva Garcia i Lluelles

M. Jesús Lluelles i Larrosa

Doctora en Geografia per
la Universitat de Saragossa i
professora col·laboradora
de la Universitat d'Andorra

M. Jesús Lluelles i Larrosa

Els reptes d'Andorra als segles XX-XXI

Resum

El gran repte d'Andorra, durant els segles XX i XXI, ha estat transformar-se per adaptar-se a les circumstàncies que li ha tocat viure. Durant el segle XX, s'enfronta a la desarticulació de l'economia tradicional per la inviabilitat de les velles formes de producció i busca noves vies per acomodar-se a les condicions dels països de l'entorn amb els quals manté una relació de dependència. El turisme de masses es consolida a la segona meitat de segle XX i, a partir d'aquest moment, s'inicia el gran procés econòmic i demogràfic capaç de vertebrar un estat de dret internacionalment reconegut.

Amb el canvi de mil·lenni, el país afronta el repte d'integrar-se en una economia globalitzada que exigeix emprendre reformes substancials en àmbits com la inversió estrangera i la regulació de l'activitat fiscal i financera. Aquest procés té relació amb l'aproximació a Europa i l'homologació amb els estàndards internacionals.

Les primeres dècades del segle XX

La modernització de les comunicacions viàries esdevé el gran repte que marca l'agenda política de les primeres dècades del segle XX. L'economia andorrana, amb una capacitat de creixement gairebé nul·la, no generava el capital necessari per afrontar el canvi que marcaven els nous temps. Davant la manca de recursos propis, el Consell General veu en les concessions l'instrument per a fer front a la construcció de carreteres per modernitzar el país i aturar l'emigració.

Hipotecar una part dels recursos naturals s'intuïa com el mitjà per obtenir el finançament necessari; la concessió de FHASA sobre els recursos hidràulics nacionals, atorgada pel Consell General el 27 de març de 1929, era l'oportunitat per revertir la crisi econòmica i social que obligava a emigrar una part de la població. La xarxa de carreteres de FHASA, bastida entre els anys 1929 i 1934, amb una estructura radial que tenia el quilòmetre 0 la plaça d'Andorra la Vella, va tenir un cost estimat de 10 milions de pessetes. Aquesta xarxa, que unia els

principals nuclis del país, va completar les inversions anteriors, com la de la carretera que unia la capital amb Espanya, impulsada i inaugurada pel Copríncep Benlloch l'any 1913, que havia comptat amb el suport financer espanyol, o les efectuades a principi de segle pel Consell General en la millora de les comunicacions interiors.

Coincidint amb la recepció oficial de les carreteres de FHASA, l'any 1935, el Consell General atorga una concessió a B. Vila per instal·lar una emissora de ràdio –Ràdio Andorra–, que serà operativa l'any 1939. El Consell General, que volia millorar les finances públiques i desenvolupar el país, va donar suport incondicional als projectes de FHASA i Ràdio Andorra. La història demostrarà que les grans concessions del segle xx van provocar desafecció en l'àmbit de la població i de les institucions. A partir d'uns contractes, intuïts com un benefici econòmic, van aflorar tensions institucionals entre el poble andorrà i els Coprínceps, latents des del segle xix.

Paral·lelament, les competències institucionals i els enfrontaments que se'n deriven, arrossegats del segle anterior, són una constant en tot el segle xx. Així, els complexos esdeveniments polítics de 1933, que tenen per objectiu la modernització institucional i reproduïxen la lluita per la sobirania entre el Consell General i els Coprínceps, donen per resultat una reforma electoral que atorga el vot a tots els homes majors d'edat.

El període de guerres i els anys cinquanta

Durant la Guerra Civil Espanyola i la Segona Guerra Mundial el país afronta els reptes de garantir la seguretat i l'abastiment. Per una banda, preocupava la seguretat interior; era important garantir l'ordre públic i defensar el territori. La neutralitat i la integritat nacional van quedar garantides per 140 gendarmes, enviats pel Copríncep francès, ja que Andorra tan sols disposava d'un reduït cos de policia i d'un sometent de mig centenar de persones. Per una altra banda, calia assegurar l'abastiment de mercaderies bàsiques, qüestió en la qual va intervenir directament el Consell General controlant els preus i fent-se càrrec de la importació de productes essencials. Es garantia, així, la cobertura de les necessitats nacionals, que s'havien incrementat a causa de l'augment de població derivat de la presència de nombrosos refugiats en trànsit cap a altres destins.

Finalitzades les guerres, Andorra s'ha d'adaptar a la nova situació dels països veïns i cobrir una incipient demanda turística. Els anys cinquanta es poden considerar com una època de benestar i progrés per a Andorra, gràcies als canvis que es produeixen en les economies de l'entorn. L'Administració negocia amb França perquè adopti mesures alliberadores en els intercanvis comercials que permetin potenciar el país com a centre distribuïdor de mercaderies al detall; de la importació de productes bàsics, per proveir la població andorrana, es passa a la introducció d'articles de consum d'origens molt diversos.

Per adequar el servei telefònic a les exigències econòmiques del moment, l'any 1950 es recorre als Coprínceps per connectar la xarxa telefònica andorrana amb la dels països veïns. La infraestructura existent cobria amb dificultats les necessitats nacionals i, per pal·liar mancances, s'introdueixen millores en el servei telefònic amb la instal·lació de cabines públiques. Paral·lelament, el Consell General intenta resoldre les diferències amb FHASA i els problemes sorgits amb la radiodifusió, que s'arrosseguen de les dècades anteriors.

Durant els anys cinquanta el Consell General també vol assumir el manteniment de les carreteres que es troben en un estat deplorable perquè FHASA no fa el manteniment al qual s'havia compromès. Les inversions en la xarxa viària comencen a ser significatives: el gener de 1951 es destina un milió de pessetes a refer la carretera d'Andorra la Vella a la frontera francesa i el 1952 es porten a terme les travessies de Canillo, Ordino i la Massana; també s'adjudica l'enquitrانament de les carreteres de la frontera espanyola fins a Andorra la Vella, d'Andorra la Vella al Pas de la Casa i d'Andorra la Vella a Ordino. Mantenir transitible el port d'Envalira, durant els mesos d'hivern, és una assignatura pendent que obliga el Consell General a invertir de forma continuada tant en la millora del traçat com en la neteja de la neu.

En el terreny polític, els anys cinquanta estan marcats pel fort intervencionisme francès en les qüestions andorranes, especialment en la radiodifusió. L'Estat francès, immers en un ambient de postguerra i incapaç de controlar Ràdio Andorra, decideix instal·lar una altra emissora per fer-li competència. Aquesta decisió unilateral és refusada pel Consell General, que, amb un risc no ben mesurat, s'enfronta al seu Copríncep i esgrimeix la defensa de la sobirania nacional. Les tensions entre

el Consell General i els Serveis del Copríncep Francès culminen el 1953 quan les autoritats franceses impermeabilitzen la frontera francoandorrana als intercanvis de béns i persones. La crisi institucional que se'n deriva va generar entre els habitants una pèrdua de confiança en el país, amb conseqüències negatives, tant econòmiques com demogràfiques. Les relacions es normalitzen quan la segona emissora passa a ser reconeguda pel Consell General i per la Mitra; una nova ràdio, creada amb capital públic francès, comença a emetre des d'Andorra el 1958 amb el nom d'Andorradio, per adoptar posteriorment el de Ràdio de les Valls i Sud Ràdio.

Davant el feble desenvolupament de l'Administració, les autoritats encarreguen la promoció exterior del país al Sindicat d'Iniciativa, el qual participa en diverses reunions internacionals sobre turisme, com la Fira de mostres de Barcelona (1957) o l'Exposició universal de Brussel·les (1958). L'economia moderna, emparada en el marc institucional, permet el creixement d'un sector financer canalitzat a través de la banca, paral·lel al desenvolupament dels sectors turístic i comercial. La manca de confiança en el sistema polític espanyol i l'estricta control de canvis establert en plena dictadura fomenten l'evasió de capitals cap a Andorra, fet que motiva que, el gener de 1959, Espanya tanqui la frontera hispanoandorrana durant uns mesos per forçar l'Administració andorrana a adoptar mesures que evitin la fuga de capitals espanyols. Com a resultat de la pressió espanyola, el Consell General prohibeix obrir comptes a persones no residents si no tenen permís dels seus països; també prohibeix efectuar moviments de comptes, canvis de moneda estrangera, giris, transferències, dipòsits i qualsevol operació que, directament o indirectament, representi una evasió de capitals que afecti els països veïns.

L'estat del benestar i l'expansió econòmica dels seixanta

A diferència dels anys cinquanta, en què la societat civil donava l'impuls necessari, ara és l'Administració la que actua de promotora i impulsora dels canvis; la rapidesa dels esdeveniments econòmics obliga el sector públic a assumir la seva responsabilitat i a modernitzar el país. L'arribada de mà d'obra és clau per entendre la dinàmica de la societat andorrana i porta el sector públic a afrontar el repte d'introduir l'estat del benestar, passant d'una cobertura sanitària per a uns pocs a una per a tots els ciutadans.

En la línia de millorar les comunicacions, iniciada dècades abans, l'erari públic adquireix una base sòlida que permet afrontar les reformes i millores que necessita el país. Les inversions continuades en carreteres, la inauguració d'edificis escolars a totes les parròquies, la construcció de la nova caserna de bombers, la inauguració d'una nova central automàtica de telèfons i la posada en funcionament de la clínica del Consell General responen a un ambiciós programa polític que pretén dotar el país de les infraestructures necessàries per consolidar el sector turístic.

Es reconeixen els primers drets als treballadors, amb l'objectiu de millorar les condicions sociolaborals; l'any 1960, s'instaura a l'Administració la paga doble per Nadal i un any després es fixa l'horari de tancament comercial a les deu de la nit. L'any 1968, s'adopten les normes de seguretat de l'Oficina Internacional del Treball i es fixa la setmana laboral en 48 hores. També s'obliga les empreses que tinguin assalariats a establir quinze dies de vacances anuals sense distinció de sexe ni edat, amb el salari corresponent a una jornada laboral de vuit hores, i un dia de descans setmanal, que fixa l'empresari. Els drets a la seguretat social (pensions i sanitat) juntament amb els serveis socials que ofereix l'Administració o el dret a l'educació, a la cultura i a altres serveis aplicats al conjunt dels ciutadans, i no exclusivament als treballadors, defineixen la política del benestar social que s'anirà desenvolupant en les properes dècades.

La introducció de millores laborals culmina amb la creació d'un sistema de seguretat social obligatori per a tots els assalariats, que entra en funcionament l'any 1968. No obstant això, el mercat del treball marca les polítiques de control de la immigració i la nacionalitat s'atorga amb criteris restrictius, tot i que s'acompanya d'una actitud favorable a facilitar la integració dels nascuts al país fills d'estrangers, procés que no es materialitza fins l'abril de 1970.

El turisme de masses és el fenomen econòmic més important de la dècada; les localitats d'Andorra la Vella i Escaldes esdevenen un actiu centre turístic. Andorra entra en una fase d'expansió econòmica que requereix mà d'obra estrangera per afrontar la modernització d'un territori que esdevé pol d'atracció de la immigració espanyola. Entre la població espanyola, que arriba a duplicar l'andorrana, la principal representació correspon a les regions d'Andalusia i Catalunya, seguides de Galícia.

El país actua com a borsa de treball que, bàsicament, demana obrers no qualificats de sexe masculí. Aquests immigrants treballaran en el sector dels serveis i de la construcció i seran la clau del creixement demogràfic. La proporció total d'estrangers, respecte a la població global, varia entre un 63% i un 67% durant els anys seixanta, amb una distribució territorial que no resulta uniforme. A les parròquies d'Andorra la Vella, Encamp i Sant Julià de Lòria la proporció d'estrangers supera la població local, mentre que a les de Canillo, Ordino i la Massana els andorrans mantenen la superioritat numèrica. La pèrdua de pes de la cultura local, a conseqüència de la irrupció en l'escenari andorrà d'altres cultures, amb forta presència de castellanoparlants, porta l'Administració a promoure el coneixement de la llengua i la història d'Andorra com a motor d'integració. Les preocupacions per la llengua fan que la Junta de Cultura, l'any 1962, organitzi classes de català per a adults a totes les parròquies i que dos anys més tard s'imparteixin cursos obligatoris de català a tot el personal de l'Administració. L'any 1967, el Consell General veu la necessitat d'establir un pla de formació andorrana per a tots els infants del país, amb independència del sistema educatiu, que garanteixi l'educació religiosa, la formació cívica i la llengua.

Paral·lelament, s'assisteix a un procés sobiranista i, en el decurs de la dècada, aflora la necessitat de canvis polítics i institucionals; es reivindiquen els drets polítics de les dones, la setena parròquia i, fins i tot, s'aspira a la redacció d'un projecte constitucional que hagués transformat els Coprínceps de sobirans absoluts a sobirans constitucionals. Dificultats de tot tipus fan que aquestes reformes institucionals, reivindicades als anys seixanta, triguin a obtenir resultats. La problemàtica de les ràdios no és aliena a aquest moviment que impulsa canvis en l'estructura institucional. La radiodifusió continua embolicada per l'existència de dos emissores que funcionen sense l'aprovació del Consell General i obeeixen a interessos polítics dels països veïns, amb el suport dels Coprínceps i sense comptar amb els andorrans. En un intent de solucionar el problema, el Consell General reconeix les dos emissores i, l'any 1961, firma dos contractes idèntics, un amb Sofirad, com a concessionària de Ràdio de les Valls, i l'altre amb Eirasa, com a concessionària de Ràdio Andorra. Paral·lelament, publica el Reglament de radiodifusió d'Andorra, que limita a dos el nombre de centres emissors

que poden funcionar, cadascun amb el beneplàcit d'un dels Coprínceps, en condicions de paritat i amb el màxim respecte pels països veïns, però el problema està lluny de resoldre's. S'assisteix a la consolidació del turisme de masses, que situa Andorra a l'òrbita de centres emissors turístics com Catalunya, la resta de l'Estat espanyol i França, i també del gran flux turístic europeu que, a l'estiu, s'adreça a Espanya per carretera, una part del qual travessa Andorra. Es desenvolupa un model econòmic orientat al sector turístic, al comerç i a l'esquí. Amb aquesta finalitat, i sobre les bases de la dècada anterior, en què a l'atractiu comercial ja s'hi sumava el dels esports d'hivern, es creen noves infraestructures turístiques promogudes per iniciativa pública i privada.

Reforma institucional

En el darrer quart del segle xx, Andorra es veu abocada a una reforma institucional que, en consonància amb el desenvolupament econòmic, permeti disposar d'un marc institucional i normatiu que reguli l'activitat interior en els àmbits econòmic i social, així com els fluxos creixents de persones, mercaderies i capitals que accedeixen al país. L'escàs desplegament normatiu anterior als anys setanta, les discrepàncies entre el Consell General i els Coprínceps per qüestions competencials i la manca de reconeixement d'Andorra en l'àmbit internacional, van portar el Consell General a reclamar l'adaptació de les institucions als nous temps. Calia crear una base normativa i una estructura administrativa suficient per vertebrar l'evolució del país i delimitar l'espai de la tutela exercida pels Coprínceps.

Conscients de les reivindicacions i les necessitats andorranes, l'agost de 1973 els Coprínceps es reuneixen a Caors per abordar-les. Georges Pompidou, President de la República Francesa, i Joan Martí Alanís, Bisbe d'Urgell, assumeixen el repte que Andorra s'obri al món. Aquesta trobada històrica, la primera d'ambdós Coprínceps des de la signatura dels Pariatges, és el punt de partida oficial d'un procés de canvis que culmina dos dècades més tard amb la Constitució.

Les reivindicacions sobiranistes del poble andorrà, vinculades al control de la radiodifusió, finalitzaran amb el tancament de Ràdio Andorra i Sud Ràdio i serviran per impulsar el procés de reforma institucional. Entre la població del país agafa embranzida el moviment popular que reivindica

l'andorranització del sector radiofònic; el mes de novembre de 1980 veu la llum un manifest de caràcter nacionalista, signat per vuitanta-tres andorrans en representació d'un ampli ventall ideològic. El manifest, adreçat al Consell General, defensa la sobirania com una responsabilitat col·lectiva i no tan sols dels elegits; dona suport a les accions institucionals i, en especial, a la reivindicació que les ones radiofòniques són una riquesa nacional.

Als anys vuitanta del segle xx es nacionalitza el sector energètic i es tanquen les dos emissores, que, a més de comportar tensions polítiques, no van arribar a satisfer les expectatives que se n'esperaven. El que havia nascut com a solució econòmica moria, mig segle després, per causes polítiques. El mèrit de les concessions radiofòniques és donar a conèixer Andorra i promoure un estímul sobiranista que va impulsar la Constitució.

Els Coprínceps donen més representació política a les localitats més poblades; es crea la parròquia d'Escaldes-Engordany (1978) i s'afronta una tímida separació de poders amb la creació d'un Consell General executiu, el gener de 1982. Aquest primer "Govern", presidit per Òscar Ribas, tenia per objectius prioritaris una reforma institucional més profunda, solucionar la qüestió de la radiodifusió i aconseguir el reconeixement internacional d'Andorra. L'any 1991, es crea la Comissió Tripartida per redactar la Carta Magna, formada per representants dels dos Coprínceps i el Consell General. El projecte, que obté el suport de la cambra parlamentària, s'aprova en referèndum el 14 de març de 1993. Andorra ja podia ser reconeguda, com a Estat sobirà i independent, i ingressar com a membre de ple dret a les organitzacions internacionals. A partir d'aquest moment històric, s'inicia una evolució que exigeix la creació d'estructures polítiques i administratives, d'acord amb el nou marc constitucional; en definitiva, es dota d'un aparell estatal i de prestació de serveis imprescindibles en un Estat modern.

Les tres darreres dècades del segle xx destaquen com l'època de creixement i consolidació del model de desenvolupament iniciat després de la Segona Guerra Mundial. Andorra s'enfronta al repte de reorientar una economia poc diversificada que gira al voltant del monocultiu turístic i depèn excessivament de l'exterior, situació que preocupa l'executiu d'Òscar Ribas, que, l'any 1982, encarrega diversos estudis per

intentar diversificar l'oferta turística i facilitar la integració d'Andorra en un mercat turístic internacional.

Després de l'eufòria econòmica dels anys setanta i vuitanta, els noranta no van respondre a les expectatives que s'esperaven, ja que el turisme i la construcció es van contraure durant els primers anys de la dècada. Als anys noranta, la maduresa de l'estructura productiva, manifestada per la disminució del dinamisme demogràfic i empresarial, s'intenta pal·liar amb nous elements de diversificació de l'oferta d'oci, com Caldea o l'estació d'esquí de fons de la Rabassa, inaugurats el 1994. Paral·lelament, neix la necessitat de valorar tant les condicions del model econòmic com els potencials de renovació, fet que porta a l'elaboració d'un pla estratègic i d'un pla d'accions. Les noves capacitats del sector públic es plasmen en un increment dels àmbits d'actuació i en un ampli desplegament d'instruments de regulació. Dotar-se d'una Constitució era una condició necessària, però no suficient, per al bon funcionament del país; es requeria establir un nou marc de relacions amb la Comunitat Econòmica Europea (CEE) després de l'adhesió d'Espanya a aquest organisme. Les conseqüències de la incorporació espanyola a la CEE obligaven a abandonar el model de relacions bilaterals amb França i Espanya i plantejaven el repte d'establir un nou marc de relacions amb el conjunt dels estats integrants de la comunitat.

El procés que havia de conduir a l'elaboració de l'Acord regulador dels intercanvis comercials entre Andorra i la CEE va ser llarg; les negociacions van culminar el juny de 1990, quan se signa a Luxemburg l'intercanvi de cartes entre Andorra i la CEE. Aquest Acord, el primer de la CEE amb un microestat i que va resultar força favorable als interessos andorrans, es basava en el règim d'unió duanera per als productes industrials, en el règim de país tercer per als productes agrícoles i en l'augment de les franquícies de viatgers procedents d'Andorra, que es van fixar en el triple del valor acordat per la CEE per als viatgers d'altres països tercers. L'Acord va entrar en vigor l'1 de juliol de 1991 per una durada il·limitada i constitueix la peça inicial per endegar el procés d'aproximació d'Andorra a l'àmbit comunitari.

El repte de la integració dels residents estrangers, un cop aprovada la Constitució, obligava a fer coincidir la població de fet amb la població de dret; amb aquest objectiu, es fan canvis per permetre als residents estrangers adquirir la

nacionalitat andorrana. La Llei qualificada de nacionalitat, del setembre de 1993, atorgava el dret a la ciutadania als estrangers amb trenta-tres o més anys de residència permanent. La insuficiència d'aquesta disposició per ampliar la base nacional va exigir revisar-la al cap de dos anys, amb una nova llei que obria la nacionalitat als residents estrangers amb vint-i-cinc anys de residència a Andorra. El col·lectiu més afectat pel procés de nacionalització va ser l'espanyol, que va perdre participació, malgrat que continuava encapçalant el rànquing de nacionalitats, seguit de l'andorrà.

Canvi de model amb el nou mil·lenni

Per adaptar-se a les noves realitats, Andorra havia d'integrar-se en una economia cada cop més globalitzada i redefinir les relacions amb la UE. A l'inici del mil·lenni, ja existia la consciència que tant la UE com l'OCDE tendien a la marginació dels paradisos fiscals, qualificació que va rebre Andorra durant molts anys i que perjudicava la seva imatge en l'àmbit internacional. El repte d'adaptar-se al nou context requeria afrontar un canvi de model que possibilités l'obertura econòmica i la regulació de l'activitat fiscal i financera, així com l'adopció de mesures per obtenir l'homologació internacional. Calien reformes estructurals per assentar les bases de l'obertura econòmica i consolidar un sistema fiscal homologable; també es requeria establir un nou marc de relació amb la UE, per mantenir una economia competitiva sense l'etiqueta de "paradís fiscal". De fet, la història del segle XXI es pot identificar amb el procés d'aproximació a Europa i d'homologació amb els estàndards internacionals en diverses matèries.

L'estructura productiva, configurada amb unes característiques similars a la de dècades anteriors, assoleix un grau avançat de maduresa, com ja posava de manifest la disminució del dinamisme demogràfic dels anys noranta del segle passat i la consolidació d'un model turístic que intentava adaptar la base productiva a les noves exigències. Aquesta problemàtica s'agreuja amb la Gran Recessió –crisi financera internacional–, que reverteix la breu fase de creixement experimentada a l'inici del mil·lenni. Andorra, com la resta dels països de l'entorn, pateix els efectes d'una crisi econòmica d'àmbit global. Per compensar l'escassa capacitat de resposta del sistema, els successius governs busquen nous elements de diversificació econòmica. Durant el període que precedeix la

Gran Recessió s'acumulen part dels desequilibris de l'economia andorrana; entre els factors de risc, cal destacar el fort creixement de la construcció a conseqüència de la moratòria urbanística i de l'especulació immobiliària que se'n deriva. Cal tenir en compte que, en el context europeu, el procés de recuperació mundial de la crisi financera va ser interromput per la crisi de la zona euro, o del deute sobirà de l'eurozona, que s'inicia el 2010 i que afecta els estats membres de la UE que utilitzen l'euro com a moneda única. Tant els sectors motors de l'economia andorrana com els induïts pateixen la recessió econòmica; no obstant això, el sector financer suporta millor la sacsejada, però el model econòmic basat en el turisme i el comerç se'n ressent quan els països de l'entorn redueixen el consum. Aquesta situació no respon tan sols a un problema de caràcter cíclic, sinó a qüestions estructurals, com els límits físics i ambientals per a un creixement econòmic més gran basat en el sector de la construcció, la pèrdua de l'avantatge competitiu del sector comercial i les pressions externes per limitar els serveis financers deslocalitzats (*offshore*) i aplicar els estàndards fiscals i reguladors internacionals.

Per tant, la necessària renovació davant la maduresa del sistema econòmic exigia abordar simultàniament tres nivells diferents d'actuació per atraure inversió estrangera: l'obertura econòmica, la imposició directa i l'homologació internacional en diversos àmbits. La prioritat d'Andorra era situar la seva economia de manera competitiva en un marc d'economia globalitzada, comproment-se en l'homologació amb els estàndards internacionals. Els indicadors econòmics mostren com a partir del 2014 s'albiren els primers símptomes de recuperació d'una recessió que va durar gairebé una dècada, però no serà fins a l'any 2015 quan els sectors econòmics tradicionals mostraran una discreta recuperació.

El sistema financer canvia en poc temps i veu evolucionar el model de negoci. La crisi dels mercats financers de l'any 2008 va afectar negativament el volum i els beneficis de la banca i va impulsar canvis a escala global en matèria de transparència; els nous estàndards reguladors i la normativa europea, derivada de l'Acord monetari del 2011, exigien una adaptació del sistema financer a un nou marc legal, que va afectar el model de negoci tradicional. També la crisi de BPA va tenir conseqüències negatives, tant pel que fa a la imatge del

sector bancari com per al conjunt de l'economia andorrana. El sector s'adapta als estàndards per a la lluita contra el blanqueig de diners procedents del crim organitzat i del finançament del terrorisme; també s'adapta als requeriments de la normativa europea establerts per l'Acord monetari i als estàndards internacionals en matèria de transparència fiscal, que han suposat la limitació del secret bancari.

Calia modernitzar el sistema fiscal per permetre als ciutadans i als empresaris andorrans competir en un context d'economia global. Aquesta aposta exigia homologar-se amb els estàndards internacionals en diferents àmbits, com la transparència fiscal, la lluita contra el blanqueig de capitals i el sector financer. La revisió del sistema fiscal es feia imprescindible; era important garantir l'establiment d'una fiscalitat atractiva que fomentés la inversió estrangera i la internacionalització de l'empresa nacional. Aquest nou marc fiscal i la signatura de convenis per eliminar la doble imposició han esdevingut elements clau en el procés d'obertura.

Calia equiparar el sistema tributari amb el dels països de l'entorn, especialment els de la UE i els de l'OCDE, sense perdre de vista les especificitats de l'estructura econòmica del país. L'any 2010, es van aprovar tres impostos de gran importància en l'àmbit de la tributació directa; posteriorment, el 2014, s'aprova l'impost de la renda de les persones físiques (IRPF), que completa el marc fiscal. La introducció d'aquestes figures tributàries, en el marc de la modernització del sistema fiscal, encaixa en la política d'orientar Andorra com a centre de prestació de serveis internacionals i afavoreix l'obertura dels sectors econòmics i una distribució més equitativa de les càrregues tributàries. L'any 2014, es crea el Departament de Tributs i Fronteres, amb l'objectiu d'implantar una autoritat administrativa encarregada de la gestió del sistema fiscal i del sistema duaner.

Per aproximar-se als estàndards dels organismes internacionals, va ser necessari adaptar el conjunt normatiu andorrà en àmbits com la seguretat industrial, el medi ambient i, en especial, els serveis financers. Els estàndards internacionals i les bones pràctiques, emanades de diferents organismes internacionals, comprenen gairebé tots els àmbits de l'economia i de les polítiques socials.

Bibliografia

- BRICALL, J. M. i altres (1975). *Estructura i perspectives de l'economia andorrana*. Barcelona: Edicions 62.
- GALABERT, M. (2012). "Un cas d'èxit als Pirineus: el desenvolupament econòmic d'Andorra, 1866-2007", *Recerques: història, economia, cultura*, núm. 64, p. 57-88.
- LLUELLES, M. J. (1991). *La transformació econòmica d'Andorra*. Barcelona: L'Avenç.
- (coord.) (2010). *Impacte de la immigració a Andorra*. Andorra: Govern d'Andorra.
- (2018). *Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania*. Govern d'Andorra: Govern d'Andorra.
- LLUELLES, M. J.; GARCIA, E. (2018). *Història econòmica d'Andorra, segles XX-XXI*. Andorra: Uda.
- LLOBET, S. (1956). "Les Valls d'Andorra". *Revista Andorra*, núm. 1. Andorra, p. 2-6.
- MARQUÈS, N. (1989). *La reforma de les institucions d'Andorra (1975-1981)*. Aspectes interns i internacionals. Lleida: Pagès Editors.
- POU, V. (1986). *Negociacions Andorra - Mercat Comú Europeu. Anàlisi i documentació entre Andorra i la CEE*. Andorra: Crèdit Andorrà.
- SÀEZ, X. (2004). "La consolidació: de 1970 al segle XXI", dins M. J. LLUELLES (coord.). *El segle XX. La modernització d'Andorra*. Lleida: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis i Pagès Editors.
- SERMET, J. (1970). "L'économie des communications dans la géographie de l'Andorre", *Problèmes actuels des Vallées d'Andorre*. Paris: Pédone, p. 33-85.
- SOLBES, P. (2001). *Elements per definir un model de relació entre la Unió Europea i Andorra*. Andorra: Govern d'Andorra.